

А. Лёвочкина, д-р психол. наук, доц.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

СПОСОБНОСТЬ ДЕЙСТВОВАТЬ В СТРЕССОВОЙ СИТУАЦИИ КАК ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ СОЦИАЛЬНОГО РАБОТНИКА

В статье анализируются психологические проблемы формирования стрессоустойчивости будущих социальных работников. Отмечается, что адекватное поведение в стрессовых ситуациях демонстрирует профессионализм социального работника, предотвращает его профессиональную деформацию и способствует сохранению здоровья. Предлагается программа формирования и развития стрессоустойчивости будущих социальных работников. Функционирование данной программы планируется в рамках учебной дисциплины "Социальная работа с пострадавшими от чрезвычайных ситуаций и мигрантами", которая является обязательной для изучения в рамках образовательного уровня "бакалавр" по специальности "Социальная работа с пострадавшими от чрезвычайных ситуаций и мигрантами".

Ключевые слова: профессиональная компетентность компоненты стрессоустойчивости; стрессовая ситуация в профессиональной деятельности социального работника; профессиональное выгорание.

A. Lovochkina, Doctor of Sciences (Psychology), associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ABILITY TO ACT IN A STRESSFUL SITUATION AS A PROFESSIONAL COMPETENCE OF A SOCIAL WORKER

The article is devoted to solving the psychological problems of formation of the readiness of future social workers to certain peculiarities of professional activity, namely, the formation of the ability to act in stressful situations, which are often encountered by professionals working in the field of social work. The stress state is considered as causing a special psychic state, which is a peculiar form of reflection the subject of a complex, extreme situation in which it is located. Emphasizes the need for the formation and development of stress resistance, which in turn consists of four components: cognitive, communicative, emotional and motivational. Understanding stress is considered as the overall quality of the personality, characterized by the ability to withstand stress factors for the period of time that is necessary for the organization of new conditions, in which this stressor will not be a threat. With regard to the stress resistance of a social worker, it is defined as the ability to demonstrate adequate behaviour in stressful situations related to professional activity; Be able to regulate their own emotional state in such a way as to maintain a mental balance for the sake of effective professional activity as well as general life and health; the ability to make the right decisions in crisis and critical situations; the ability to maintain tolerance, tolerance and persistence for a long time in the pursuit of success in solving professional problems. For this purpose, a program for the formation of stress susceptibility in the professional activities of future social workers has been developed, containing both theoretical and practical sections that will be included in the academic discipline "Social Work with Victims of Emergencies and Migrants". It is noted that ability to adequately behave in difficult situations in professional activity demonstrates not only his endurance and tolerance, which should testify to the professionalism of a social worker, but also prevents his professional deformation and promotes the preservation of health. The program of formation and development of resilience of future social workers is proposed. Operation of this program is planned within the framework of discipline "Social work with victims of emergencies and migrants", which is obligatory for education at the level of education "bachelor" specialty "Social work".

Keywords: social work; stress; Resistance to resistance; Components of resistance to resistance; stressful situation in the professional activities of a social worker; professional burnout.

УДК 364.2

Ю. Оляницька, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

МОДЕЛІ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Стаття присвячена питанню психологічного благополуччя людей похилого віку. Розглянуто поняття "психологічне благополуччя" людини похилого віку. Проаналізовано три складові загального поняття "благополуччя": фізичне, соціальне, матеріальне. Вивчено основні характеристики вікової групи – осіб старшого покоління. Визначено пріоритетність потреб за видами благополуччя осіб старшого покоління.

Ключові слова: благополуччя, психологічне благополуччя, фізичне благополуччя, соціальне благополуччя, матеріальне благополуччя, люди похилого віку, задоволеність життям, якість життя.

Вступ. Однією з особливостей ситуації, що склалась у нашій країні, є те, що "входження в старість" відбувається на фоні зниження рівня життя значної кількості людей. Люди похилого віку перші потрапляють у групу високого ризику, стають надто залежними від медичних, економічних послуг і особливо потребують соціально-психологічної допомоги. Разом із тим однією з ключових проблем життєдіяльності людей похилого віку є самотність, де спостерігаються зменшення зв'язків, пов'язаних із виходом на пенсію, відокремленням дітей, а тому посилюється почуття власного неблагополуччя.

Мета статті – узагальнити і систематизувати основні підходи до визначення благополуччя людей похилого віку, здійснити аналіз його сучасних і класичних моделей та їх компонентного складу, виявити зміст і структуру досліджуваного феномена і запропонувати власний конструкт сутності психологічного благополуччя людей похилого віку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розробкою основних підходів щодо визначення благополуччя займалися: Ed Diner, P. T. Costa, M. W. Fordyce, C. Ryff, A. S. Waterman, A. B. Вороніна, Т. Д. Шевеленкова та ін. Ці дослідники вивчали благополуччя як емоційне відчуття щастя. N. Bradburn запропонував шкалу інтенсив-

ності переживання щастя і почав оцінювати баланс між позитивними і негативними оцінками емоційного ставлення особистості до різних життєвих обставин і вивчати вплив різних чинників на відчуття щастя і загальну задоволеність. [7, с. 123] Однак виявилось, що дані конструкти не в змозі описати складну суб'єктивну картину сприймання та оцінки реальності, оскільки благополуччя стосується різних сторін життя людини. Тому в різних галузях наукового знання для позначення стану оптимального функціонування особистості почали вживати інші поняття, зокрема: щастя, якість життя, задоволеність життям, благополуччя, психологічне та суб'єктивне благополуччя тощо. Без серйозного теоретичного аналізу наукових досліджень феномену благополуччя провести розмежування між вищезазначеними конструктами доволі складно, оскільки вони описують єдину психологічну реальність. [2, с. 95]

В аспекті розвитку психології соціальної роботи вивчення характеристик літніх людей як представників соціальної групи також представляє інтерес з погляду розробки проблем соціалізації особистості, дослідження старості і благополуччя старіння.

В Україні вивчення даного феномена та його чинників припадає на останнє десятиліття ХХ століття і пов'яз-

зане з іменами Н. Бахарєвої, О. Бочарової, Г. Пучкової, П. Фесенко, О. Паніної, Л. Куликова, Д. Леонтьєва, які розглядали його в контексті зовнішніх факторів: ступінь задоволення основних потреб, характер міжособистісних стосунків, тощо; та внутрішніх-толерантність, ціннісні орієнтації і стратегії поведінки, самоактуалізація, усвідомленість цінності життя, суверенність психологічного простору особистості, рівень домагань і самооцінка, життєві стратегії. [8, с. 17]

Щодо останніх праць, то найактуальнішими є вивчення суб'єктивних чинників: у дослідженні Ю. Б. Дубовик була поставлена проблема психологічного благополуччя в літньому віці, аналізувалися зміни у рівні психологічного благополуччя в міру старіння [4, с. 59]; Р. З. Шарапова досліджувала вплив економічної кризи на структуру та рівень психологічного благополуччя; О. С. Ширяєва досліджувала психологічне благополуччя у контексті проблеми екстремальних умов життєдіяльності; А. Сирцова вивчала взаємозв'язок часової перспективи особистості та психологічного благополуччя; вплив процесу міграції на суб'єктивне благополуччя досліджувала Н. В. Усова; дослідження соціального інтелекту та часової перспективи здійснювалося Л. М. Яворською та Г. С. Філоненко; дослідженням психологічного благополуччя і його зв'язку з соціально-психологічними характеристиками особистості займалася Я. І. Павлоцька; Т. В. Данильченко досліджувала вплив різних видів соціального порівняння, соціальних потреб та соціально-демографічних характеристик (віку, статі, рівня освіти, шлюбного статусу, наявності дітей) на суб'єктивне благополуччя особистості. [6] На жаль, на сьогодні не сформована єдина думка щодо розуміння сутності благополуччя та існує різноманіття використовуваних конструктів. Виділення невирішених раніше частин проблеми. У зв'язку з появою нових моделей благополуччя гостро стоїть питання щодо систематизації та узагальнення класичних та сучасних підходів. Також донині не склалася єдина думка щодо співвідношення та визначення понять суб'єктивного і психологічного благополуччя. Не припиняються суперечки про тотожність термінів суб'єктивне і психологічне благополуччя, суб'єктивне благополуччя і задоволеність життям, суб'єктивне благополуччя і щастя.

Виклад основного матеріалу. Нині існує кілька різних концепцій благополуччя, що призводить до плутанини щодо його визначення та вимірювання. За версією К. Ріфф, всі концепції можна поділити на гедоністичні та евдемоністичні, Р. М. Райан та Е. Л. Десі вважають, що їхня теорія самодетермінації поєднує в собі обидва підходи і є особливим напрямком [2, с. 15].

Окремо визначимо сучасне узагальнення Ф. Кука, який також визначає чотири підходи і диференціює їх за критерієм загальнозживаності: гедоністичний, евдемоністичний, якість життя та оздоровчий [9].

Найбільш відомою є гедоністична трикомпонентна модель суб'єктивного благополуччя Е. Дінера, що складається із задоволеності життям, відсутності негативного афекту, а також наявності позитивних емоцій [2, с. 11]. У рамках евдемоністичного підходу припускають, що психологічне благополуччя є результатом розкриття свого творчого потенціалу, функціонування на оптимальному рівні, або реалізації своєї природи.

Як правило, евдемоністичні моделі містять більше компонентів, ніж гедоністичні та суттєво відрізняються змістом конструктів. Наприклад, однією з найбільш відомих евдемоністичних моделей благополуччя є модель психологічного благополуччя К. Ріфф (С. Ryff, 1989; С. D. Ryff, & C. L. M. Keyes, 1995), що складається з 6 елементів: прийняття себе; контроль над обставинами; позитив-

ні стосунки з іншими; наявність мети в житті; особистісне зростання; самодетермінація [5, с. 401].

На відміну від попередньої, евдемоністична модель Р. Райана і Е. Десі (R. M. Ryan, E. L. Deci, 2001) передбачає лише три компоненти: самодетермінація; компетентність; позитивні стосунки. Ці дві моделі ілюструють відмінності у розумінні благополуччя навіть у межах одного підходу [2, с. 6].

Третій підхід зосереджується на якості життя. Цей термін дуже часто використовується як синонім благополуччя. Концепція якості життя розуміє благополуччя в ширшому сенсі, ніж представники гедоністичних та евдемоністичних моделей і включає фізичні, психологічні та соціальні аспекти функціонування особистості.

Психологічне благополуччя є базовим переживанням, яке визначає якість життя людини. Воно має суб'єктивний характер і виражається в усвідомленні людиною цінності свого існування. У період дорослішання психологічне благополуччя фокусується на майбутньому, в середньому віці – на теперішньому, в літньому віці – на інтеграції ретроспективних, актуальних і перспективних переживаннях людини [1, с. 435].

Саме тому важливо відзначити, що термін "психологічне благополуччя" повинен бути відокремлений від ряду інших понять, що тісно взаємопов'язані з ним, але не є синонімічними. Поняття "психологічне благополуччя" містить суб'єктивну емоційну оцінку людиною себе і власного життя, а також певні аспекти позитивного особистісного функціонування.

Проведено безліч досліджень у різних країнах світу, в яких літніх людей запитували, що для них означає "благополуччя". Результати були різні. В одних опитуваннях літні люди характеризували власне благополуччя як: міцне здоров'я, почуття щастя і достатку, задоволення життям, життєлюбність, душевний спокій, комфорт, впевненість у собі, безпеку [6] В інших дослідженнях благополуччя літніми людьми визначалося як: відчуття гарного самопочуття, можливість спілкуватися з людьми, достатня кількість матеріальних благ [6].

В авторитетній книзі Джона Роу і Роберта Кана "Успішне старіння" автори виділяють наступні критерії успішного старіння:

- низький рівень захворювання та інвалідності;
- високий рівень психічних і фізичних можливостей;
- активну участь у житті суспільства [3, с. 136].

Незважаючи на різний опис відчуття стану благополуччя усіма респондентами чітко виділяються три основні групи показників благополуччя людей похилого віку. Кожна з груп може характеризувати своєрідний підхід до оцінки відчуття благополуччя або, можна назвати, це видом благополуччя. Виділяються: фізичне, соціальне, матеріальне благополуччя.

Фізичне благополуччя – це почуття людини, яке характеризується хорошим станом здоров'я. Здоров'я – це динамічний стан або процес збереження і розвитку біологічних, фізіологічних і психічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності при максимальній тривалості життя (В.П. Казначеев). Гарне функціональний стан організму є складовою частиною терміна "здоров'я". Воно залежить від екологічного стану навколишнього середовища, в якій проживає людина, вживання високоякісних продуктів. Крім того, підвищення біологічних і фізіологічних функцій організму сприяє фізична активність, яка покращує роботу всіх систем і органів. Здоров'я характеризується і психологічним станом людини. Висока стресостійкість, емоційна насиченість і позитивне ставлення до життя є складовими гарного психологічного самопочуття літніх людей [7, с. 83-84].

Слід проводити цілеспрямовану роботу з ознайомлення літніх людей із засобами, які поліпшують психологічний стан і допомагають фокусуватися на позитивних подіях. У сукупності всі описані фактори будуть сприяти поліпшенню фізичного благополуччя літніх людей.

Соціальне благополуччя – це вид благополуччя, при якому людина задоволена своїм соціальним оточенням і контактом з ним, соціальним статусом, і відчуває свою безпеку. Соціальне благополуччя літніх людей залежить від соціальної активності, наявності сім'ї та друзів і взаємини з ними, задоволеності результатів, які досягла людина в процесі свого життя, безпеки місця, в якому проживає [1, с. 153].

Більшою мірою результати опитувань показали, що особи похилого віку відчувають себе самотніми [1, с. 1]. Багатьом із них не вистачає соціальних контактів з близькими людьми та іншою частиною суспільства. Дослідження показали, що тактильний контакт здатний покращувати стан благополуччя у літніх людей у багато разів. Цей контакт допомагає людям похилого віку відчувати себе в безпеці. Подібного роду комунікації відносяться до соціальних аспектів благополуччя.

Матеріальне благополуччя може характеризуватися задоволеністю людини кількістю і якістю, наявних у неї матеріальних благ. Матеріальне благо осіб похилого віку в основному вимірюється наявністю рухомого і нерухомого майна. Якщо люди похилого віку будуть здатні набувати необхідні для життя товари і послуги, то вони будуть задоволені своїм матеріальним становищем.

Крім перелічених видів благополуччя вчені, зокрема Л. Куликов, підкреслюють значимість відчуття спільності, цілісності і внутрішньої рівноваги як надзвичайно вагомих чинників, що сприяють усвідомленню і переживанню сенсу життя. Досягнення цього вимагає відповідної установки, яку людина похилого віку може підтримувати, схвалюючи себе за досягнення якихось цілей; вагомим фактором є увага оточуючих, яка сприяє зміцненню рішучості. [8, с. 27] Все це призводить, як зазначає Л. Куликов, до відчуття благополуччя як безперервного процесу, який має на увазі певну життєву позицію і поведінку, що сприяє більш повній реалізації потенційних можливостей [7, с. 220].

Розуміння сенсу власного благополуччя – це те, до чого прагне кожна людина впродовж усього життя. Однак, як зазначає Д. Шернофф, особистість, що володіє високим рівнем оптимізму і почуттям власної гідності, частіше відчуває стан захопленості життям. Саме ж психологічне благополуччя полягає в задоволенні екзистенціальних потреб особистості і настає тоді, коли людина прагне знайти відповіді на складні питання свого життя, такі як смерть, свобода, ізоляція, самотність і щастя [3, с.148]. Загалом проблема психологічного благополуччя характеризує переживання і стани, властиві здоровій особистості. Не випадково поняття "благополуччя" використовується Всесвітньою організацією охорони здоров'я як основний критерій для визначення здоров'я, в якому здоров'я – це не тільки відсутність хвороб або фізичних дефектів, а й стан повного фізичного, розумового і соціального благополуччя.

Висновки. Отже, розглядаючи різні підходи до розуміння поняття психологічне благополуччя, як інтегральний показник ступеня реалізованості особистістю власної спрямованості, що суб'єктивно виявляється у відчутті щастя, задоволеність життям та собою, можна виділити групу об'єктивних факторів, такі як економічний, соціокультурний та біологічний мають тісний зв'язок із психологічним благополуччям та впливають на його рівень.

Аналізуючи останні дослідження моделей благополуччя виділяють фізичне благополуччя, соціальне та матеріальне благополуччя, які ми вважаємо складовими психологічного благополуччя. Ми дійшли висновку, що важливим чинником психологічного благополуччя виступає значимість для людини похилого віку тих чи інших об'єктів у її соціальному оточенні, ставлення до них, специфіка уявлень про них. Психологічне благополуччя відображає усвідомлювані і неусвідомлювані потенції людини вести повноцінне життя та справлятися з різноманітними проблемами. В такому сенсі психологічне благополуччя – стан оптимального функціонування особистості, одним із вимірів якого є суб'єктивна оцінка різних аспектів життя.

Список використаних джерел

1. Аргайл М. Психология счастья / М. Аргайл. – СПб. : Питер, 2003.
2. Бенко Е. В. Обзор зарубежных публикаций, посвященных исследованию благополучия / Е. В. Бенко // Вестник ЮУрГУ. – 2015. – № 2. – С. 5–13.
3. Дубовик Ю. Б. Исследование психологического благополучия в пожилом и старческом возрасте [Электронный ресурс] / Ю. Б. Дубовик // Психологические исследования : [электрон. науч. журн.]. – 2011. – № 1 (15). – Режим доступа: <http://www.psystudy.ru/index.php/num/2011n1-15/433-dubovik15.html>.
4. Карсканова С. Стан розробки проблеми психологічного благополуччя у вітчизняній та закордонній психології / С. Карсканова // Актуальні проблеми практичної психології : збірник наукових праць. – Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2009. – Ч. 1. – С. 477–483.
5. Коваленко О. Г. Міжособистісне спілкування осіб похилого віку : психологічні аспекти : монографія / О. Г. Коваленко. – К. : Інститут обдарованої дитина, 2015. – 456 с.
6. Шарапова Р. З. Структура психологического благополучия в период социально-экономического благополучия [Электронный ресурс] / Р. З. Шарапова // Конференция "Ломоносов – 2011". – Режим доступа: http://lomonosov-msu.ru/archive/Lomonosov_2011/1424/12670_24ae.pdf.
7. Шевеленкова Т. Д. Психологическое благополучие личности (обзор основных концепций и методика исследования) / Т. Д. Шевеленкова, П. П. Фесенко // Психологическая диагностика. – 2005. – №3. – с. 95–123.
8. Фесенко П. П. Осмысленность жизни и психологическое благополучие личности : автореф. дисс. на пол. науч. степени канд. псих. наук : спец. 19.00.01. "Общая психология. Психология личности. История психологии" / П. П. Фесенко. – М., 2005.
9. Beaumont Jen Measuring National Well-being – Older people and loneliness [Electronic resource] // The Office for National Statistics. – Electronic data. – Newport, 2013. – URL: http://www.ons.gov.uk/ons/dcp171766_304939.pdf (access date: 04.12.2014).

References

1. Arhayl M. Psykholohyya schastyia / M. Arhayl. – SPb. : Pyter, 2003.
2. Benko E. V. Obzor zarubezhnykh publikatsiy, posvyashchennykh yssledovanyyu blahopoluchyya / E. V. Benko // Vestnyk YUUrHU. – 2015. – № 2. – S. 5–13.
3. Dubovyk YU. B. Yssledovanye psykholohycheskoho blahopoluchyya v pozhylom y starcheskom vozraste [Elektronnyy resurs] / YU. B. Dubovyk // Psykholohycheskye yssledovanyia : [elektron. nauch. zhurn.]. – 2011. – № 1 (15). – Rezhym dostupa: <http://www.psystudy.ru/index.php/num/2011n1-15/433-dubovik15.html>
4. Karskanova S. Stan rozrobky problemy psykholohichnoho blahopoluchchya u vitchyznyaniy ta zakorodonnyy psykholohiyi / S. Karskanova // Aktualni problemy praktychnoyi psykholohiyi : zbirnyk naukovykh prats. – Kherson : PP Vyshemirskyy V. S., 2009. – CH. 1. – S. 477–483.
5. Kovalenko O. H. Mizhosobystisne spilkuvannya osib pokhyloho viku : psykholohichni aspekty : monohrafiya / O. H. Kovalenko. – K. : Instytut obdarovanoyi dytyna, 2015. – 456 s.
6. Sharapova R. Z. Struktura psykholohycheskoho blahopoluchyya v period sotsyalno-ekonomycheskoho blahopoluchyya [Elektronnyy resurs] / R. Z. Sharapova // Konferentsyya "Lomonosov – 2011". – Rezhym dostupa: http://lomonosov-msu.ru/archive/Lomonosov_2011/1424/12670_
7. Shevelenkova T. D. Psykholohycheskoe blahopoluchye lichnosti (obzor osnovnykh kontseptsyy y metodyka yssledovanyia) / T. D. Shevelenkova, P. P. Fesenko // Psykholohycheskaya dyahnostyka. – 2005. – №3. – S. 95–123
8. Fesenko P. P. Osmyslennost zhyzny y psykholohycheskoe blahopoluchye lichnosti : avto-ref. dyss. na pol. nauch. stepeny kand. psyhk. nauk : spets. 19.00.01. "Obshchaya psykholohyya. Psykholohyya lichnosti. Ystoryyya psykholohyyi" / P. P. Fesenko. – M., 2005.
9. Beaumont Jen Measuring National Well-being – Older people and loneliness [Electronic resource] // The Office for National Statistics. – Electronic data. – Newport, 2013. – URL: http://www.ons.gov.uk/ons/dcp171766_304939.pdf (access date: 04.12.2014).

Надійшла до редколегії 27.09.17
Рецензовано 03.10.17

Ю. Оляницькая, асп.
 Киевский национальный университет имени Тараса Шевченка, Киев, Украина

МОДЕЛИ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО БЛАГОПОЛУЧИЯ ЛЮДЕЙ ПОЖИЛОГО ВОЗРАСТА

В статье рассмотрено понятие "психологическое благополучие" людей пожилого возраста. Проанализированы три составляющие общего понятия "благополучие": физическое, социальное, материальное. Изучены основные характеристики возрастной группы – лиц старшего поколения. Определена приоритетность потребностей по видам благополучия пожилых людей.

Ключевые слова: благополучие, психологическое благополучие, физическое благополучие, социальное благополучие, материальное благополучие, люди пожилого возраста, удовлетворенность жизнью, качество жизни.

Y. Olianytska, PhD student
 Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

MODELS OF PSYCHOLOGICAL WELL-BEING OF THE ELDERLY

One of the peculiarities of the situation in Ukraine is lower living standards in elder age. In the age of 57 for woman and 60 for man, they become pensioners, so they depend on medical care and social service, they lose loved ones — brothers, sisters, friends and feel lonely and unhappy. That's why the main purpose of the research is to study, generalize and systematize the main approaches to the definition of the concept "well-being of aged people"; also to make the analysis of modern and classical models of the phenomenon that was being investigated. The research addresses the following issues that directly or indirectly affect the quality of life of aged people in Ukraine. The article provides the analysis of three components of the general concept of "well-being" such as: "physical well-being", which means lifestyle behavior choices, that a person makes to ensure health, to avoid preventable diseases and conditions, and to live in a balanced state of body, mind and spirit; "social well-being", which is a broad term that includes feelings, behavior, relationships, goals and personal strengths, when person's feelings are managed constructively and not causing too much distress, and people are able to maintain positive and effective relationships with others; "material well-being", which determines people's possibilities and their resources. The main characteristics of aged group – aged people were studied and their priorities of needs were also identified.

Keywords: well-being, psychological well-being, physical well-being, social well-being, material well-being, aged people, life satisfaction, quality of life.

УДК 37.013.42

Л. Остролицька, асп.
 Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ З ІНВАЛІДНІСТЮ: МІФИ ТА УКРАЇНЬСКА РЕАЛЬНІСТЬ Частина 2

Піднімаються актуальні питання концепції соціальної роботи з дітьми та молоддю з інвалідністю на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Ключові слова: інвалідність, рівні права, соціальна робота, реабілітація, сім'ї з дітьми з інвалідністю, соціальні послуги.

Вступ. Розумінню проблем людей з інвалідністю в Україні заважають міфи, що укорінилися у суспільній свідомості. Термін "міф" вжито у тому розумінні, як він фігурує у соціології та культурології, – як узагальнене уявлення про дійсність, що впливає на масову свідомість і є підґрунтям поведінки окремої особи чи групи людей.

Мета статті дослідити ефективність соціальної роботи з дітьми та молоддю з інвалідністю на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. В першій частині статті, яка вийшла в 2012 році, ми розглянули декілька міфів стосовно соціальної роботи, моделей розуміння інвалідності, програм реабілітації, соціальної роботи. В цій статті розглянемо певний сонм міфів, який стосується підтримки сімей, яких торКиївський національний університетлася проблема інвалідності, рівних прав людей з інвалідністю, термінології в ключі соціальної роботи з людьми з інвалідністю [11].

Міф: Сім'я, в якій виховуються дитина з інвалідністю є об'єктом соціальної роботи.

Згідно з державною доповіддю "Про стан дітей з інвалідністю в Україні", вагома частина дітей з інвалідністю проживає в сім'ях – 89 %, що на 10 % більше, ніж наприкінці минулого століття, тобто догляд за дітьми з інвалідністю беруть на себе родини. За даними Державного інституту проблем молоді та сім'ї, у 83 % батьків змінюються життєві плани при народженні дитини з порушенням розвитку; 26 % сімей постійно відчувають матеріальні труднощі; 67 % указали на те, що потребують додаткових коштів на харчування, одяг, господарські потреби і ліки; 16 % – на дозвілля; 14,3 % – на оплату відвідування дитиною гуртків. 90 % сімей вважа-

ють реабілітацію дитини своїм обов'язком, при чому активну роль беруть на себе 60 % сімей. Водночас 62 % сімей очікують допомоги від держави. Більшість батьків вважають, що реабілітація потрібна тільки їх дитині. Але підтримка батьків, що виховують дитину з функціональними обмеженнями, реалізується в наданні їм інформації та впровадження необхідних знань та умінь у догляді за дитиною, активізації мотивації бути лідерами свого життя, зміни споживацької позиції на більш активну і самостійну, а також надати можливість самореалізації та підвищити реабілітаційну культуру сім'ї. Надмірно опікуючи, ізолюючи дитину від суспільства, батьки певною мірою позбавляють її можливості вести звичайний спосіб життя, що згодом може спричинити суттєві морально-психологічні, а то й психічні травми, сформувати потребу в опікуваності, утриманстві, безініціативності, низького рівня адаптованості до соціуму [4].

Згідно із законодавством України, сім'я, в якій виховується дитина з інвалідністю, є об'єктом соціальної роботи [7], але, з огляду на вище сказане, сім'я є і суб'єктом, адже від ставлення батьків до проблеми інвалідності, рівня реабілітаційної культури сім'ї залежить майбутнє дитини. Для того, щоб сім'я стала реабілітаційним середовищем, їй потрібна професійна допомога під час кризи з причини появи інвалідності дитини. Слід розуміти, що зазначена криза не є складними життєвими обставинами, але може до них привести, якщо батькам дитини з інвалідністю не допомогти своєчасно і не надати підтримку. У разі відсутності допомоги вони можуть отримати ще більший комплекс проблем і погіршити своє становище, перейти межу бідності, навіть розлучитися. Важливим в цей час є отримання правди-